

อุปสงค์ต่อการศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย พ.ศ. 2520-2550

นางสาวศศิมา แซ่ประเสริฐ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2551

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

DEMAND FOR HIGHER EDUCATION IN THAILAND: 1977-2007

Miss Sasima Chairprasirt

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Economics Program in Economics

Faculty of Economics

Chulalongkorn University

Academic Year 2008

Copyright of Chulalongkorn University

511012

หัวข้อวิทยานิพนธ์

อุปสงค์ต่อการศึกษาระดับอุดมศึกษา

ในประเทศไทย พ.ศ. 2520-2550

โดย

นางสาวศศิมา แซ่ประเสริฐ

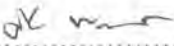
สาขาวิชา

เศรษฐศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

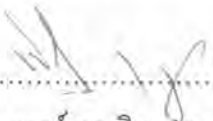
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พิชณศ เจษฎาณัตร์

คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

.....คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร. ตีรณ พงศ์มพัฒน์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. อิศรา สานติศาสตร์)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พิชณศ เจษฎาณัตร์)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ชัยรัตน์ เอี่ยมกุลวัฒน์)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร. สุมาลี ปิตยานนท์)

ศศิมา แชนประเสริฐ: อุปสงค์ต่อการศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย พ.ศ. 2520-2550.
(DEMAND FOR HIGHER EDUCATION IN THAILAND: 1977-2007) อ.ที่ปรึกษา
วิทยานิพนธ์หลัก: ผศ.ดร.พิชญ์เดช เจษฎาฉัตร, 111 หน้า

ทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการเพิ่ม
ศักยภาพในการแข่งขันกับนานาชาติในเวทีเศรษฐกิจโลก การศึกษาในระดับอุดมศึกษามีส่วนสำคัญใน
การยกระดับทรัพยากรมนุษย์ ดังนั้น รัฐบาลจึงมีนโยบายในการส่งเสริมการศึกษาในระดับอุดมศึกษา
อย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม กำลังแรงงานที่มีการศึกษาระดับอุดมศึกษายังมีสัดส่วนค่อนข้างน้อย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อความ
ต้องการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาของไทยทั้งในระยะสั้นและในระยะยาว โดยพิจารณาว่า
การศึกษามีลักษณะเป็นการบริโภค และมีลักษณะเป็นการลงทุนตามกรอบแนวคิดทฤษฎีทุนมนุษย์
โดยใช้แบบจำลอง Error Correction Model และข้อมูลอนุกรมเวลาในช่วงปี พ.ศ. 2520-2550 ใน
การวิเคราะห์ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีต่อความต้องการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา โดยจำแนกเป็น 3
กลุ่ม ตามประเภทของมหาวิทยาลัย คือ มหาวิทยาลัยรัฐจำกัดรับ มหาวิทยาลัยรัฐไม่จำกัดรับ และ
มหาวิทยาลัยเอกชน

ผลการศึกษาพบว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจมีผลต่อความต้องการศึกษาต่อทั้งในระยะสั้นและใน
ระยะยาว โดยพบว่า ค่าเล่าเรียนมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับความต้องการศึกษาต่อใน
มหาวิทยาลัยรัฐจำกัดรับและมหาวิทยาลัยเอกชน ซึ่งไม่เป็นไปตามทฤษฎีทุนมนุษย์ เนื่องจาก
ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (Multicollinearity) บางตัว รายได้เฉลี่ยต่อประชากรมี
ความสัมพันธ์ในทางบวกกับความต้องการศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยรัฐจำกัดรับและมหาวิทยาลัย
เอกชน รายได้ที่คาดว่าจะได้รับจากการทำงานมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับความต้องการศึกษาต่อ
ในมหาวิทยาลัยรัฐจำกัดรับ อัตราผลตอบแทนจากการศึกษามีความสัมพันธ์ในทางบวกกับความ
ต้องการศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยรัฐจำกัดรับและมหาวิทยาลัยเอกชน ส่วนค่าเสียโอกาสมี
ความสัมพันธ์ในทางลบกับความต้องการศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยรัฐจำกัดรับและมหาวิทยาลัย
เอกชน แต่มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับความต้องการศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยรัฐไม่จำกัด
รับและมหาวิทยาลัยเอกชน มีความสัมพันธ์ในทางบวกกับความต้องการศึกษาต่อในมหาวิทยาลัย
รัฐจำกัดรับ สำหรับกรณีของการมีกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษามีส่วนช่วยให้ผู้เรียนตัดสินใจ
ศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยทั้ง 3 ประเภทเพิ่มมากขึ้น

สาขาวิชา เศรษฐศาสตร์ ลายมือชื่อนิติศ. ศศิมา แชนประเสริฐ
ปีการศึกษา 2551 ลายมือชื่ออ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

4985578429 : MAJOR ECONOMICS

KEYWORDS : HIGHER EDUCATION / EDUCATION DEMAND

SASIMA CHAIRPRASIRT : DEMAND FOR HIGHER EDUCATION IN THAILAND:
1977-2007, ADVISOR : ASST.PROF.PHITSANES JESSADACHATR, Ph.D., 111 pp.

Human resource is a crucial factor for economic growth and country competitiveness in the world market. Higher education increases the quality of human resource. Thus, Thai government has continuously expanded higher education. However, the higher educated labor force is still relatively small.

The objectives of this study are to investigate the economic factors affecting demand for higher education in the short run and in the long run, based on the assumption that education is consumption, and also investment good according to human capital theory. The error correction model (ECM) and time-series data during 1977-2007 are used for estimating demand for higher education in public universities, open universities, and private universities.

The findings indicate that economic factors affect demand for higher education in both short run and long run. Tuition and fees have a positive effect on demand for higher education in public universities and private universities. This is contradicted to human capital theory because of the multicollinearity problem. Income per capita is positively related to demand for higher education in public universities and private universities. Expected earnings have a positive effect on demand for higher education in public universities. Rate of return on education positively relates to demand for higher education in public universities and private universities. Opportunity cost negatively relates to demand for higher education in public universities and private universities, but positively relates to demand for higher education in open universities. Unemployment rate has a positive effect on demand for higher education in open universities and private universities, but has a negative effect on demand for higher education in public universities. Finally, the availability of student loan increases demand for higher education in public universities, open universities, and private universities.

Field of Study : Economics Student's Signature *Sasima Chairprasirt*
Academic Year : 2008 Advisor's Signature *P. Jessadachatr*

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เริ่มต้นและดำเนินการจนสำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาจากอาจารย์หลายๆท่าน ซึ่งผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิชเชศ เกษภูณัตร์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ได้สละเวลาในการติดตามความคืบหน้า คอยให้คำแนะนำและกำลังใจ

ขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.อิสรา ศานติศาสตร์ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และคณะกรรมการทุกท่านซึ่งประกอบด้วย รองศาสตราจารย์ ดร.สุมาลี ปิตยานนท์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัชรัตน์ เอี่ยมกุลวัฒน์ ที่ให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการปรับปรุงให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีคุณค่ามากยิ่งขึ้น รวมทั้งได้มอบความเมตตากรุณาให้แก่ผู้เขียนตลอดมา

นอกจากนี้ผู้เขียนขอขอบคุณสถาบัน และหน่วยงานทุกแห่งที่เอื้อเฟื้อข้อมูลเพื่อใช้ในการศึกษาครั้งนี้ รวมทั้งเจ้าหน้าที่หลักสูตรเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ให้ความช่วยเหลือทางด้านเอกสารมาเป็นอย่างดี

สุดท้ายนี้ขอขอบพระคุณบิดา มารดา และอาจารย์ทุกท่านที่คอยอบรมสั่งสอน กระตุ้นเตือน และให้กำลังใจผู้เขียนมาโดยตลอด ขอขอบคุณ พี่ชาย พี่สาว น้องสาว เพื่อนๆ และรุ่นพี่สม.ทุกคน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กิตติพร ฌรุงษ์ นิรัติสัย และจากินิ ที่ได้เคียงข้างกันเสมอมาทั้งในยามสุขและยามทุกข์ ขอขอบคุณสำหรับกำลังใจดีๆที่มีให้กันตลอดมา คุณความดีและประโยชน์จากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนขอมอบให้แก่บิดา มารดา คุณครู และอาจารย์ทุกท่าน แต่หากมีข้อผิดพลาดประการใด ผู้เขียนขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	4
1.3 ขอบเขตของการศึกษา.....	5
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
1.5 นิยามศัพท์.....	5
1.6 โครงสร้างของวิทยานิพนธ์.....	6
บทที่ 2 วรรณกรรมปริทัศน์.....	7
2.1 แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	7
2.1.1 แนวคิดการศึกษาเป็นการลงทุน.....	7
2.1.2 แนวคิดการศึกษาเป็นการบริโภค.....	8
2.1.3 แนวความคิดความต้องการรับการศึกษา.....	9
2.1.4 แนวความคิดเรื่องการลงทุนทางการศึกษา.....	11
2.1.5 ประโยชน์ของการศึกษา.....	12
2.1.6 การตัดสินใจลงทุนเพื่อสร้างทุนมนุษย์.....	14
2.1.7 ผลตอบแทนจากการลงทุนทางการศึกษา.....	15
2.2 การศึกษาเชิงประจักษ์เกี่ยวกับอุปสงค์ต่อการศึกษาระดับอุดมศึกษา.....	16
บทที่ 3 วิธีการศึกษา.....	26
3.1 กรอบแนวคิด.....	26

3.2 แบบจำลองใช้ในการศึกษา.....	27
3.2.1 การทดสอบ Unit Root.....	28
3.2.2 การทดสอบ Cointegration.....	29
3.2.3 การประมาณค่าแบบจำลองอุปสงค์ต่อการศึกษาระดับอุดมศึกษาในรูปแบบของ แบบจำลอง Error Correction Model.....	30
3.3 สมมติฐานในการศึกษา.....	36
3.4 แหล่งที่มาของข้อมูล.....	38
3.5 คำอธิบายความหมายของตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา.....	39
บทที่ 4 ผลการศึกษา.....	41
4.1 ผลการทดสอบ Unit Root.....	41
4.2 ผลการทดสอบ Cointegration.....	41
4.3 ผลการประมาณค่าแบบจำลองอุปสงค์ต่อการศึกษาระดับอุดมศึกษาในรูปแบบของ แบบจำลอง Error Correction Model	45
4.3.1 ผลการประมาณค่าแบบจำลองอุปสงค์ต่อการศึกษาระดับอุดมศึกษา ประเภทมหาวิทยาลัยรัฐจำกัดรับ.....	45
4.3.2 ผลการประมาณค่าแบบจำลองอุปสงค์ต่อการศึกษาระดับอุดมศึกษา ประเภทมหาวิทยาลัยรัฐไม่จำกัดรับ.....	60
4.3.3 ผลการประมาณค่าแบบจำลองอุปสงค์ต่อการศึกษาระดับอุดมศึกษา ประเภทมหาวิทยาลัยเอกชน.....	74
บทที่ 5 สรุปผลการศึกษา.....	87
5.1 สรุปผลการศึกษา.....	87
5.2 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย.....	92
5.3 ข้อจำกัดและข้อเสนอแนะในการศึกษารั้งต่อไป.....	92
รายการอ้างอิง.....	93
ภาคผนวก.....	97
ภาคผนวก ก.....	98
ภาคผนวก ข.....	102
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	111

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
3.1	ตารางแสดงสมมติฐานความสัมพันธ์ตัวแปรอิสระต่างๆกับความต้องการศึกษา ต่อในระดับอุดมศึกษา.....	36
3.2	ตารางอธิบายความหมายของตัวแปรตามที่ใช้ในการศึกษา.....	39
3.3	ตารางอธิบายความหมายของตัวแปรอิสระที่ใช้ในการศึกษา.....	40
4.1	การทดสอบ Unit Root ของตัวแปรตาม.....	42
4.2	การทดสอบ Unit Root ของตัวแปรอิสระ.....	43
4.3	การทดสอบ Cointegration	44
4.4	การประมาณค่าแบบจำลองอุปสงค์ต่อการศึกษาระดับอุดมศึกษาประเภท มหาวิทยาลัยรัฐจำกัดรับในภาพรวม.....	46
4.5	การประมาณค่าแบบจำลองอุปสงค์ต่อการศึกษาระดับอุดมศึกษาประเภท มหาวิทยาลัยรัฐจำกัดรับในภาพรวมเพศชาย.....	50
4.6	การประมาณค่าแบบจำลองอุปสงค์ต่อการศึกษาระดับอุดมศึกษาประเภท มหาวิทยาลัยรัฐจำกัดรับในภาพรวมเพศหญิง.....	51
4.7	การประมาณค่าแบบจำลองอุปสงค์ต่อการศึกษาระดับอุดมศึกษาประเภท มหาวิทยาลัยรัฐจำกัดรับในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.....	52
4.8	การประมาณค่าแบบจำลองอุปสงค์ต่อการศึกษาระดับอุดมศึกษาประเภท มหาวิทยาลัยรัฐจำกัดรับในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพศชาย.....	54
4.9	การประมาณค่าแบบจำลองอุปสงค์ต่อการศึกษาระดับอุดมศึกษาประเภท มหาวิทยาลัยรัฐจำกัดรับในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพศหญิง.....	55
4.10	การประมาณค่าแบบจำลองอุปสงค์ต่อการศึกษาระดับอุดมศึกษาประเภท มหาวิทยาลัยรัฐจำกัดรับในสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.....	57
4.11	การประมาณค่าแบบจำลองอุปสงค์ต่อการศึกษาระดับอุดมศึกษาประเภท มหาวิทยาลัยรัฐจำกัดรับในสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์เพศชาย.....	59
4.12	การประมาณค่าแบบจำลองอุปสงค์ต่อการศึกษาระดับอุดมศึกษาประเภท มหาวิทยาลัยรัฐจำกัดรับในสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์เพศหญิง.....	61
4.13	การประมาณค่าแบบจำลองอุปสงค์ต่อการศึกษาระดับอุดมศึกษาประเภท มหาวิทยาลัยรัฐไม่จำกัดรับในภาพรวม.....	62
4.14	การประมาณค่าแบบจำลองอุปสงค์ต่อการศึกษาระดับอุดมศึกษาประเภท มหาวิทยาลัยรัฐไม่จำกัดรับในภาพรวมเพศชาย.....	64

ตารางที่

หน้า

4.30 การประมาณค่าแบบจำลองอุปสงค์ต่อการศึกษาระดับอุดมศึกษาประเภท
มหาวิทยาลัยเอกชนในสาขาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์พิเศษหญิง.....

86

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1.1	อัตราร้อยละของผู้มีงานทำจำแนกตามระดับการศึกษาที่สำเร็จ และเขตการปกครอง ปี 2550.....	2
2.1	ทฤษฎีทุนมนุษย์ (Human Capital approach).....	11
2.2	ทฤษฎีการคัดกรอง (ความน่าเชื่อถือ) (The Screening (Credentialism) Hypothesis).....	12
2.3	ผลตอบแทนจากการลงทุนทางการศึกษาที่สังคมได้รับ จำแนกตามระดับการศึกษา.....	15